

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет імені
Юрія Кондратюка
Державний архів Полтавської області
Полтавської обласної державної адміністрації
Архів управління Служби безпеки України в Полтавській області
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Полтавська обласна наукова бібліотека імені Івана Котляревського

***Репресована культура України:
регіональний вимір***

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції

9 квітня 2015 року

Полтава
2015

УДК 94(477):930.1(477) ББК
63.3(4Укр)6
Р 41

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ПолтНТУ
Протокол № 12 від 2 липня 2015 р.

Редакційна колегія:

Іваницька Ірина Олександрівна – декан гуманітарного факультету, кандидат хімічних наук, доцент, голова робочої групи

Передерій Ірина Григоріївна – професор кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, доктор історичних наук, доц., заступник голови робочої групи

Дорошенко Світлана Михайлівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.філол.н., доц.

Ісаєнко Тетяна Костянтинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Лисенко Алла Василівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.пед.н., доц.

Нарадзько Андрій Валерійович – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

Тєвікова Ольга Валентинівна – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, к.і.н., доц.

На пошану фундатора кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Ю.Кондратюка, кандидата історичних наук, доцента Кочерги Н.К.

Тези в збірнику подані в авторській редакції

Р 41 Репресована культура України: регіональний вимір: Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції 9 квітня 2015

року [Текст] / відп. ред. І. Г. Передерій / Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю.Кондратюка. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 189 с.

До збірки включені тези доповідей науковців, аспірантів, студентів присвячені дослідженню проблеми репресованої культури України, яка є надзвичайно актуальною з погляду засвоєння уроків історії. Для всіх, хто цікавиться історією української культури.

© Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка, 2015

ДО ТЕБЕ, МІЙ КРАЮ БЕЗМЕЖНИЙ, ДУМКАМИ ЛИНУ...

Комлик Ю.О. старший викладач

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Інтелігенція, як відомо, акумулює інтелектуальний потенціал держави і справляє величезний вплив на духовний розвиток суспільства. Відносини українських культурних діячів з радянською владою можна схарактеризувати як складні та неоднозначні, проте найбільш трагічні сторінки припадають на 30-і роки ХХ століття, коли партійно-державне керівництво у розв'язанні внутрішніх проблем надавало перевагу репресивним заходам, вважаючи їх найбільш дієвими. Наступ на українську культуру йшов одночасно з розгортанням терору проти української інтелігенції.

До репресованих науковців потрапив і Петро Одарченко Г відомий український мовознавець, літературознавець, фольклорист, публіцистичний біограф. Народився наш видатний земляк 20 серпня 1903 року в селі Римарівка Гадяцького повіту на Полтавщині в селянській родині. «Його літературні псевдоніми: П. Василенко, П. Оксаненко, П. Римаренко»[1;с.541] Після закінчення сільської початкової земської школи з нагородою І ступеня батьки віддали Петра до Гадяцької земської гімназії, де він цілковито поринає в художні світи Т.Шевченка, Л.Глібова, І.Франка, Лесі Українки, бере активну участь у літературних вечорах, шкільних святах, виступає з доповідями на мистецькі теми. У Полтаві Одарченко здобуває освіту в Полтавському відділі історикофілологічного факультету Харківського університету, товаришує в цей час з П.Петренком, Ю.Савченком, Г.Майфетом та іншими. «Молоде товариство навчального закладу невдовзі обирає Петра Одарченка завідувачем студентської

бібліотеки, у фондах якої знаходилися рідкісні видання та комплекти науковопопулярної літератури, зокрема перші видання «Енеїди»

І.П.Котляревського, «Кобзаря» Т.Г.Шевченка, твори інших українських класиків, щорічні зібрання «Літературно-наукового вісника», «Киевской старины», «Української хати» тощо»[2;с.32].

Із 1923 по 1926 рік майбутній учений навчається в Ніжинському інституті народної освіти. Після здобуття освіти залишається при цьому ВНЗ аспірантом і пише (згодом захищає) кандидатську дисертацію «Стиль Лесі Українки», друкує десять розвідок про вищезгадану поетесу, які високо оцінені М. Зеровим, Г. Майфетом, Б. Якубським, С. Єфремовим.

У серпні 1929 року після закінчення аспірантури Одаченка призначають працювати в Ніжинському ІНО, він викладає предмети «Історія української мови» і «Сучасна українська мова», читає їх на курсах українізації при інституті, а також у Ніжинській агротехнічній школі. Водночас є редактором «Записок кафедри історії культури та мови», бере активну участь у двох семінарах – польської мови і літератури, працює кореспондентом журналу «Етнографічний випуск» Всеукраїнської академії наук.

1 жовтня 1922 року Петра Васильовича арештували агенти Державного політичного управління, півроку тримали в Ніжинській в'язниці. Після вироку «трійки» через в'язниці Києва, Калуги, Тули, Ташкента його відправляють на трирічне заслання до Алма-Ати. Знесилений тюрмами, етапом, тяжкими умовами життя, вчений дуже хворіє. Прийшовши до тями після пережитої важкої операції, працює в Казахстані на різних посадах, а в грудні 1933 року, відсидівши тюремний термін, одержує новий: йому знову інкримінують участь в «українській націоналістичній організації».

Із 1944 року Петро Одарченко – в еміграції. Якийсь час жив у Варшаві, Відні, Мюнхені. У травні 1950 року родина Одарченків прибула до США. Щоб вижити й прогодувати сім'ю, Петро Васильович працював у жахливих антисанітарних умовах на фабриці мідних гудзиків, портером у готелі, прибиральником на залізничному вокзалі. Згодом отримав роботу в бібліотеці Конгресу США (1952 – 1954), а з 1955 по 1973 був перекладачем і редактором на радіостанції «Голос Америки».

Петро Одарченко – автор праць про творчість Тараса Шевченка (частина їх увійшла до книги «Тарас Шевченко та українська література». – К., 1994), Лесі Українки (книга «Леся Українка». – К., 1994; надрукував деякі її неопубліковані твори; редактор книги О.П. Косач-Кривенюк «Леся Українка. Хронологія життя і творчості», 1970 рік). Дослідник написав також спогади про Олену Пчілку, М. Зерова, Т. Осьмачку, Є.Маланюка, нариси про П. Коваліва, В.Кубійовича та інших (зокрема у книжці «Видатні українські діячі». – К., 1999).

Починаючи з 1946 року, Одарченко регулярно друкував у пресі статті й нариси, вів полеміку з питань сучасної української мови (частина цих праць увійшла до збірки «Українська мова в Америці», виданої в Торонто 1990 року, і до книжки «Про культуру української мови», що вийшла в Києві 1997 року), її нормативних засад, культури та чистоти, правопису (як на сторінках українських періодичних видань США й Канади, так і в Україні). Вчений виступав проти засмічення української мови русизмами й англіцизмами, досліджував мову українського фольклору (в збірнику М.Номиса та інших), опублікував рецензії на мовні праці О.Панейка, Ю.Шевельова, Яра Славутича, П.Ковалева, В.Чаплєнка.

В особі вченого, серце якого перестало битися на чужині 12 березня 2006 року, маємо видатного науковця, який разом зі своїм народом пройшов тяжкий і страдницький шлях боротьби за свободу Ї аж до проголошення незалежності України.

Джерела та література

1. Тараненко О.О. Одарченко П. В. / О.О.Тараненко // Українська мова (енциклопедія): в 2 т. / ред.кол.: М.П. Зяблюк (гл.ред.). – 3-є вид. – К., 2007. – 833 с.
2. Шанько Г.А. У змаганнях за долю нації: життя і літературномовознавча діяльність Петра Одарченка / Г.А.Шанько. – Полтава: Полтавський літератор, 2000. – 370 с.